

спеціальний прийом, відстороненої фокалізації: «*Дарка наче почванитись хотіла цією невеселою вісткою...*» [1, с.28]. Тим не менше, у повісті найбільш показовою є внутрішня (по відношенні до людини, яка описується) точка зору, про неї свідчать фрази на зразок: *Дарка бачить, Дарка не знає, їй відомо* і т.д., що сприяють передачі внутрішнього стану персонажа.

ВИСНОВКИ

Отже, нарративна стратегія твору «Метелики на шпильках» зумовлена передовсім біографічними чинниками. Письменниця ділиться найбільш пам'ятними подіями із власного життя, описуючи їх дещо в іншому світлі, зважаючи на часову, інтелектуальну, філософську та емпіричну дистанції. Нарація наскрізь внутрішня, хоча почасти видається, що автор може проникати у думки всіх персонажів. Проте при детальному розгляді стає зрозумілим: наратор знає рівно стільки, скільки йому могла стати відомо згодом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вільде І. Метелики на шпильках: повість. – Львів: Каменяр, 2009. – 143 с.
2. Женет Ж. Повествовательный дискурс// Женет Ж. Фигуры: В 2 т. – Т.2. – М.: Мзд-во Сабашниковых. – 1998. – 944 с.
3. Томашевский Б. Теория литературы. Поэтика. М.; Л., 1925, Reprint: Letehworth, 1971
4. Успенский Б. Поэтика композиции. - СПб.: Азбука, 2000. - 348 с. - (Academia). С. 9 - 280.
5. Шкловский В. Искусство как прием // Шкловский В. Б. О теории прозы. М., 1929. С. 7—23.
6. Шмид. В. Нарратология. – М.: Языки славянской культуры, 2003. – 312 с.

Швець К.

Науковий керівник – проф. Поплавська Н. М.

НОВИНИ ЯК ТИП ДИСКУРСУ

Актуальність. Сьогодні новини – це інформаційний продукт щоденного вжитку. Їх прийнято розглядати як жанр інформаційної журналістики, що за своїми змістовими та смисловими характеристиками вважаються об'єктивними та нейтральними. Проте, такий продукт журналістської діяльності завжди є відображенням певного суспільно-політичного устрою. Отримуючи актуальну та оперативну інформацію, реципієнти задовольняють свої інформаційні, комунікативні, психологічні потреби. Завдяки формуванню командою спеціалістів-медійників так званої «картини світу», суспільство сприймає та оцінює навколишній світ, займає певну громадську позицію та навіть приймає рішення. Відтак, розглядаючи новини як особливий тип дискурсу, ми отримуємо набагато ширші можливості у розумінні їх комунікативної природи.

Мета статті – дослідження тенденцій сучасного новинного дискурсу.

Методологічна база. Журналістикознавство має ряд напрацьованих у цій галузі. Серед вчених варто виділити закордонних – З. Вайшенберга [1], М. Стівенса [12], Л. Васильєву [3], вітчизняних – З. Дмитровського [5], В. Гоян [4], Т. Федоренко [14], М. Недопитанського [9] та інші. Новини як вид дискурсу вивчали Т. Ван Дейк [2], К. Сірінюк-Долгарьова [11], О. Холод [15], В. Кулик [7].

Для з'ясування значення дефініції «новинний дискурс», найперше звернемося до тлумачення терміну «дискурс». Етимологічний екскурс засвідчує, що «дискурсом» у латинській мові називали бесіди вчених. Відповідно, зі значенням «діалог» слово увійшло до сучасних французької та англійської мов [6, с. 152]. Повернутись до «джерельного» значення латинського слова «discursus» також пропонує О. Холод: «бігання взад-вперед», і «рух, коло обіг». Науковець декларує розуміння терміну «дискурс» як рух інформації, її колообіг; рух інформації в часово-просторовому колі – континуумі кодування, транслявання, трансформації, сприймання, декодування і рефлексії [15, с. 259].

Розглядаючи дискурс у контексті не лінгвістики, а власне журналістикознавства, ми вважаємо найповнішим трактування дефініції К. Серажим, яка вважає, що дискурс – складний соціолінгвістичний феномен сучасного комунікативного середовища, який, по-перше, детермінується (прямо чи опосередковано) його соціокультурними, політичними, прагматично-ситуативними, психологічними та іншими (конституюючими чи фоновими) чинниками, по-друге, має «видиму» – лінгвістичну (зв'язний текст чи його семантично значущий та

синтаксично завершений фрагмент) та «невидиму» – екстралінгвістичну (знання про світ, думки, настанови, мету адресанта, необхідні для розуміння цього тексту) структуру і, по-третє, характеризується спільністю світу, який «будується» впродовж розгортання дискурсу його репродуцентом (автором) та інтерпретується його реципієнтом [10, с. 89].

Медійна картина світу становить продукт безперервної інформаційної діяльності, у якій опредметнюється ментальна діяльність людини, спрямована на пізнання світу, в результаті постійної екстерналізації змісту свідомості окремих осіб, що стає частиною свідомості або картин світу багатьох людей унаслідок її актуалізації в медіатекстах [8, с. 140].

Класифікацію дискурсу дослідники різних галузей на наукових шкіл проводять за різними ознаками. Відтак, медійний виділяють залежно від сфери реалізації. А. Кондрико зауважує, що термін «медіадискурс» як сукупне поняття можна вважати дещо умовним, адже у засобах масової інформації представлено не один дискурс, а певна їх кількість, що спричинено плюралістичною моделлю сучасного суспільства [6, с. 153]. Серед його особливостей: апелювання до почуттів споживача з метою ефективного впливу; яскраво емоційне забарвлення; маркована лексика, що привертає увагу реципієнта та допомагає чітко визначити ставлення автора повідомлення до зображуваних подій; психологічна гра на емоціях, що може спричинити нейтралізацію здатності індивіда виважено мислити і спровокувати відповідні дії.

Отже, медіадискурс – це неоднорідна, таксономічна система, у якій реалізуються різні з точки зору модусу види дискурсів: письмові (газетний та журнальний), усні (радіо- та теледискурс) та якісно новий інтернет- дискурс. Тому встановлення структури медійного-дискурсу має відбуватися не тільки через призму медіатекстів, а й його окремих видів [13, с. 106].

Телевізійний дискурс, який власне є основою новинного дискурсу, має також додаткові, вузькоспеціалізовані особливості. Серед них Н. Лютянська виділяє невимушеність, неофіційність. Автори теле- та радіопередач створюють знаковий образ живого мовлення. Мовець (диктор) і слухач (глядач) перебувають у різних точках простору і часу, не можуть коригувати мовлене і почуте (наприклад, перепитати). Темп подавання (відбору) інформації не залежить від слухача (глядача). Статус мовця – офіційний, слухача (глядача) – неофіційний [8, с. 138].

Окремим видом медійного телевізійного дискурсу є дискурс новин, який власне і маємо на меті дослідити. Студіювання новинного дискурсу як явища лежить у площині не лише соціальних комунікацій чи лінгвістики, а й багатьох інших гуманітарних наук: філософії, соціології, психології, політології тощо. Зважаючи на визначну роль новин у житті людини, переконані: від того, як структуруватиметься новинний дискурс у комунікативному просторі суспільства залежатиме саме буття людини – від отримання щоденної інформації до прийняття життєво важливих рішень. Адже дискурс не описує світ, а формує його, він є суттю пізнання і самовираження [11, с. 26]. Природу новинного дискурсу визначає, в першу чергу, характер і призначення новин як продукту соціального у певному часі та просторі для конкретної аудиторії.

Серед численних спроб дефініції поняття «новини» трапляються зорієнтовані на практику і швидше теоретичні, загально сформульовані та конкретні, сучасні та старомодні дефініції. При цьому часто трапляється така ознака новини, як «об’єктивність». У відповідності до цього новина є, з одного боку, «сировиною для публіцистики», а з іншого – жанром журналістики [1, с. 23]. Новина – це повідомлення, в якому представлений сучасний погляд на дійсність відносно конкретного питання, події чи процесу [3, с. 14]. Новини не повинні бути привабливими чи ефектними, але вони повинні писатися професійно й витончено [12, с. 108].

Новини як різновид дискурсу є знаннями, що сприймаються у соціокультурному і соціокомунікативному контекстах, а отже, втілюють ціннісні орієнтації комунікаторів [11, с. 21]. Науковець К. Сірінюк-Долгарьова стверджує, що інформація перетворюється у новинний дискурс за допомогою процесу медіації – інтерпретації інформації відповідно до преференційних моделей тих, хто включений у репортаж подій, а також відповідно до характеристик і засобів репортажу [11, с. 23]. Ми погоджуємося із цією авторитетною думкою, адже лише інформація, нехай і актуальна та оперативна, проте неопрацьована, часткова, хаотична не може вважатися формою новинного дискурсу. Коли набір фактів оформляється згідно жанрових канонів у певних матеріал, лише в такому випадку доречно говорити про дискурс.

Дискурсивну природу новин слід розглядати у різних аспектах: як, виключно, інформаційний продукт та результат професійної діяльності журналіста, так і як комплекс

чинників (соціальних, політичних, економічних, культурних тощо), що прямо чи опосередковано впливають на характер новинних повідомлень.

Зокрема, Т. Ван Дейк пропонує розглядати дискурсивну природу новин: як результат когнітивної і соціальної діяльності журналіста як автора; як результат інтерпретації тексту реципієнтами, яка відбувається на основі їх досвіду взаємодії із ЗМІ [2].

Тексти новин як окремих тип дискурсу формують тематичну структуру, схематичну організацію, стилістичні та риторичні параметри. До нього входить, окрім власне тексту та діалогічної структури, також представлення про учасника комунікації, процес створення та сприйняття новини, соціальний контекст, у якому вона побутує [2].

Телевізійні новини моделюють передусім публічні події на тлі топових у загальному дискурсі відповідних медій приватних, наголошують надзвичайні – на тлі звичайних, багато говорять про політику й владу та тлі її майже цілковитої відсутності в інших продуктах, у контексті яких частина аудиторії сприймає новини [7, с. 258]. Крім суто змістових особливостей, новинний дискурс відрізняється методами та формами представлення дійсності.

Особливості новин як дискурсу: номіналізація; структурування інформації за принципом релевантності; загальна спрямованість повідомлення журналіста і всього ЗМІ; розподілення семантичних ролей учасників події; імпліцитна спрямованість повідомлення до певної оцінки події; спрямованість на загальнодоступні знання і судження в зображенні події, що проявляється у формі сценаріїв. «Ці політичні сценарії визначають і соціальні установки, так як включають думки і судження, основані на оцінці подій конкретними соціальними групами», – зазначає Т. Ван Дейк [2].

Структура новин як різновиду дискурсу включає ряд комплексів. Серед них В. Кулик у праці «Дискурс українських медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки» виділяє наступні: тематична структура; тематичні пріоритети; одноразовість представлення переважної більшості подій; жанрова структура; розклад появи новинного продукту [7, с. 287-289].

Отже, новини – це особливий тип дискурсу, який формується у відповідь на інформаційні запити суспільства, є частиною медійного дискурсу, характеризується професійними стандартами журналістики та формується під впливом суспільно-політичних, економічних, культурних та інших чинників, які безпосередньо впливають на його комунікативний характер. Новинний дискурс включає, окрім власне новинного матеріалу, процес кодування та декодування новини, соціальний контекст, який впливає на неї, імідж учасників комунікації та їх досвід у інформаційній сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вайшенберг З. Новинна журналістика : навч. по -сіб. : стандарти якості журналіст. практики / З. Вайшенберг, Ю. Ракерс ; пер. з нім. В. Климченко, А. Ба -канов. – К. : АУП ; ЦВП, 2004. – 262 с.
2. Ван Дейк Т. К определению дискурса [Електронний ресурс] / Т. Ван Дейк ; пер. с англ. А. Дерябин // Sage. – 1998. – Режим доступу до ресурсу: <http://psyberlink.flogiston.ru/internet/bits/vandijk2.htm>.
3. Васильева Л. А. Делаем новости : учебное пособие / Л. А. Васильева. – Москва: Аспект-пресс, 2003. – 193 с.
4. Гоян В. В. Інформаційна телевізійна програма: типологічна характеристика, параметри діяльності журналіста : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.01.08 «Журналістика» / Гоян Віта Володимирівна – Київ, 1999. – 21 с.
5. Дмитровський З. Є. Телевізійна журналістика : навч. посіб. / З. Є. Дмитровський. – Львів: ПАІС, 2006. – 208 с.
6. Кондрико А. Сучасні концепції поняттєвої інтерпретації «дискурсу» в соціальній комунікації [Електронний ресурс] / Анастасія Кондрико // Учен. зап. Тавр. нац. ун-та ім. В. И. Вернадского. Сер. «Филология. Социальные коммуникации». – 2011. – Т. 24 (63), № 4, ч. 1. – С. 152 – 156. – Режим доступу: http://science.crimea.edu/zapiski/2011/filologiya/uch24_41fn/025.pdf.
7. Кулик В. Дискурс український медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки / Володимир Кулик. – Київ: Критика, 2010. – 655 с.
8. Лютянська Н. І. Мас-медійний дискурс: типологічні та структурно-організаційні особливості / Н. І. Лютянська // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Сер. : Філологічні науки. – 2014. – Кн. 2. – С. 136 – 141. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzfn_2014_2_28.pdf.
9. Недопитанський М. І. Технології теленовин / Микола Іванович Недопитанський // Наук. зап. Ін-ту журналістики : наук. зб. / за ред. В. В. Різуна ; КНУ ім. Тараса Шевченка. – К., 2006. – Т. 22. – С. 35 – 39.

10. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність : монографія / за ред. В. В. Різуна // Катерина Степанівна Серажим. – Київ: Либідь, 2002. – 392 с.
11. Сірінюк-Долгарьова К. Новинний дискурс як явище соціокомунікативного середовища / К. Сірінюк-Долгарьова // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – № 18. – С. 21 – 26.
12. Стівенс М. Виробництво новин: телебачення, радіо, Інтернет / Мітчел Стівенс ; пер. з англ. Н. Єгоровець. – К. : Києво-Могилянська акад., 2008. – 407 с.
13. Тирон І. В. Особливості структурно-семантичної організації медійного дискурсу (на матеріалі газетних та журнальних медіа-текстів) / Ірина Володимирівна Тирон // Нова філологія. – Вип. 38. – 2010. – С.105 – 110.
14. Федорів Т. В. Телевізійні новини в політичній комунікації України: жанрова типологія, технологія виробництва, взаємодія з аудиторією : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.01.08 «Журналістика» / Федорів Тетяна Володимирівна – Київ, 2004. – 22 с.
15. Холод О. Інмутаційний характер сучасного телевізійного новинного дискурсу в Україні / Олександр Холод // Теле- та радіожурналістика : зб. наук. пр. - Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. - Вип. 11. - С. 259 – 263.

Гах О.

Науковий керівник – проф. Лановик З. Б.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПІДТЕКСТУ ТА ПРИЧИНИ ЙОГО АКТУАЛІЗАЦІЇ У ШІСТДЕСЯТНИКІВ

Шістдесяті стали історією

Оксана Пахльовська

Підтекст часто трактують як прихований зміст. Але таке пояснення цього явища в художньому тексті є дещо спрощеним, оскільки воно не розкриває усю його суть. Проте дослідникам не завжди вдається вдало сформулювати найповніше визначення цього терміна.

Підтекст (букв. – те, «що лежить під текстом», тобто в глибині його, власне – в глибині його смислового значення), це тип художнього образу, в якому конкретно-чуттєва даність предмета зображення крім власного має значення зумисно прихованого натяку на якусь іншу ідею чи образ, що прямо не називаються, але мають на увазі і суттєво переоцінюють зміст того, що йдеться відкрито, у прямій формі [3,80].

Це лише один із варіантів визначення цього явища, оскільки його сутність можна визначити відповідно до існуючих підходів: лінгвістичного, літературного та психологічного. Так, усі спроби вмістити підтекст у певні рамки для формулювання якнайкращого визначення є неможливим, оскільки це призводить до ще більшого ускладнення розуміння прихованого змісту: неможливість пояснити його додаткових смислових ознак. Тому на сьогодні так і немає чіткого та єдиного визначення терміна «підтекст»: ні у літературознавстві, ні у лінгвістиці й у інших галузях науки, яке б охопило його багатозначність та функціональність.

Водночас простим і неоднозначним є й процес декодування прихованого змісту в художньому тексті, оскільки він характеризується відсутністю прямих асоціативних зв'язків між словами. Складність розуміння цього явища також пояснюється перенесенням відповідних ознак та функцій на художній текст, які не завжди є помітні та зрозумілі для читача. Підтвердженням цього є теза О. Шупти-Вязовської, яка вважає, що саме у випадку художнього твору феномен підтексту набуває специфічного значення, стає не просто елементом тлумачення, але обов'язковою координатою розгортання художнього світу. Так, кожен письменник під час написання твору вміщає у ньому ряд запитань, щоби читач зумів їх виявити та знайти відповіді, які містяться у підтексті для послідовного й узагальнюючого усвідомлення художнього тексту в цілому.

Літературознавці наголошують на необхідності чіткого розмежування цього поняття із символом й алегорією, адже сам зміст образу-підтексту має конкретніші та чіткіші ознаки сталості. Серед особливих (відмінних) рис підтексту можна назвати такі:

- 1) конкретний (персональний) адресний характер (адресність);
- 2) натяк на історичні події і реальних (чи умовно реальних) людей (про літературний образ);
- 3) непряме (приховане) декларування змісту (окремого образу й твору в цілому);